Tomas Prenkert 1 juli 2023

(Tidigare rapporter om projektet "Wodehouse i svensk press" har tagits bort från hemsidan.)

Plommon som glömts, men återfunnits.

Historien om Wodehousetexter i svensk press.

I glömskans mörker

Av en slump hittade jag för så där 30 år sedan noveller av Wodehouse i några gamla nummer av Vecko-Revyn och Bonniers Novell Magasin. Novellerna fanns inte översatta i några svenska böcker och det gav mig stort nöje att läsa dem. Jag började hålla ögonen öppna och hittade några fler. När jag blev pensionär 2006 fick jag tid att leta mer organiserat. Jag sökte då information om Wodehouse i svensk press i de verkförteckningar över hans svenska publiceringar som jag kunde hitta. Wodehouse-Sällskapets hemsida hade en verkförteckning men den omfattade enbart böcker. Hemsidan hade ingen information om publiceringar i press. Ingen information fanns heller i Asplunds bibliografi. Anmärkningsvärt tyckte jag. I engelskspråkiga bibliografier (exempelvis på Neil Midkiff's hemsida http://www.madameulalie.org/neil/NeilMenu.html) var uppgifter om publiceringar i engelska och amerikanska tidskrifter självklart en viktig del. Jag tog kontakt med Wodehouse-Sällskapet. Där borde ju kunskap finnas och Bengt Malmberg kände mycket riktigt till en handfull publiceringar i pressen. Han blev entusiastisk över mina fynd, som var nya för honom. Vi anade att det fanns mycket mer och drog 2007 igång vårt projekt att leta efter **Wodehouse i svensk press**.

Letandet

- En förfrågan hos Bonniers visade att alla förlagsarkiv med Bonnierhusets gamla tidskrifter hade förkommit, även arkiven från Åhlén & Åkerlunds förlag, som 1929 köptes upp av Bonniers.
- I artiklar om Wodehouse i Sverige, skrivna av Bonniers förlagsredaktör Georg Svensson fanns enbart historien om hans böcker. Inte heller fann vi något om publiceringar i tidskrifter i artiklar som andra hade skrivit om Wodehouse i Sverige.
- I databaser som Svenska Tidningsartiklar och Svenska Tidskriftsartiklar hittade vi några uppgifter, men i dessa databaser saknade vi flera av de fynd vi redan kände till, så tillförlitligheten och fullständigheten måste i hög grad ifrågasättas.
- Jan Hultgren hade kollat en hel del veckopress efter s.k. "DAST". Några Wodehousetexter med "kriminell" anknytning i titeln fanns i hans förteckning, som följetongen "Ta fast tjuven!" i Vecko-Revyn.
- Lars-Erik Nygren har gjort omfattande genomgångar främst av svensk dagspress och förtecknat all publicerad skönlitteratur. I hans rapporter fanns en del fynd.
- De flesta antikvariat vill inte befatta sig med gamla tidskrifter. Ett lysande undantag: Holje bokhandel och antikvariat i Olofström. Johnny Karlsson hade magasin fyllda med banankartonger med gamla tidskrifter, mestadels osorterade. Att rota i kartonger är minst sagt slumpartat, men det fanns ett rikt material att söka i och besöken resulterade i en stor andel av de fynd vi gjort. Så småningom blev det allt färre fynd där och de sista besöken i Holje gav inga nya fynd.

- I Olofström kunde jag också få tag i många nummer med fynd som vi fått information om på andra vägar. På så sätt kunde jag läsa texterna och kolla t.ex. översättare och ev. nerkortningar. En del nummer fick jag kolla efter sådana uppgifter på pliktbibliotek.
- Vi sökte igenom en del kompletta årgångar av tidskrifter som fanns samlade i ”pliktbibliotek”. Det var tidskrävande och dammigt att bläddra igenom de gamla luntorna sida för sida och metoden användes mest som komplement till annat letande. Bengt tillbringade en hel del tid bland dammiga luntor på Carolina Rediviva i Uppsala, jag viss tid på Universitetsbiblioteket i Lund. Dessa sökningar gav en del nya fynd.
- Jag förde noga protokoll över vilka publikationer och nummer som kollats för att slippa dubbelarbete.
- Via internet, främst Tradera och Blocket, gjorde jag några fynd. Viktigare var att jag fick kontakt med några samlare av gamla tidskrifter som hjälpte mig med att hålla ögonen öppna efter Wodehousetexter samtidigt som de sökte efter sina specialintressen. Dessa ”spanare” har bidragit med en hel del fynd och också med information om genomsökta årgångar. TACK ALLA!
- En del årgångar av dagstidningar kollades genom mikrofilmer på bibliotek.

Arbetssättet kan liknas vid att vi provfiskade i de nummer av olika publikationer som vi råkade hitta. Om det blev napp i flera nummer av en och samma publikation så muddrade vi igenom några årgångar runt fynden i pliktbibliotekens luntor (veckotidningar) eller i mikrofilmer (dagspress).

För att informera om fynden startade jag hemsidan https://wodehousebibliografier.n.nu/tidskrifter. Där publicerar jag sedan dess löpande information om alla fynd.

Många dagar och timmar ägnades åt detta spännande och givande arbete. Intresset hos WS växte ju fler fynd vi kunde rapportera, och 2012 berättade jag i årsskriften Jeeves att vi då gått igenom över 4500 nummer av olika tidskrifter och i dessa funnit 86 noveller/essäer och 2 romaner som följetonger i veckopress. De följande åren blev det allt glesare mellan fynden. Fram till 2020 hade vi funnit ytterligare drygt tio noveller/essäer i veckopress och dagspress, samt ett par romaner som följetong i dagspress. Projektet gick på sparlåga och Bengt ägnade sig inte längre aktivt åt sökandet. Men, då öppnade sig plötsligt nya möjligheter!

Jimmy Karlsson i Växjö (en av våra flitigaste ”spanare”, TACK Jimmy!) riktade 2020 min uppmärksamhet på att Kungliga Biblioteket har en ny digitaliserad databas ”Svenska Dagstidningar” under uppbyggnad. Han hade i denna hittat flera följetonger av Wodehouseromaner i Göteborgsposten och även följetonger och en novell i några andra lokaltidningar. Då jag följde upp dessa fynd så hittade jag ytterligare en följetong i Göteborgsposten. Det var en stor fördel att slippa mikrofilmerna!

KB:s projekt finns tillgängligt på: https://tidningar.kb.se/. Många årgångar återstår att digitalisera, men bland det som nu finns har vi hittat en hel del bortglömda publiceringar av Wodehousetexter i dagspress. Detta är mycket snabbare än att scrolla igenom mikrofilmer. Men, sökning i databasen är ändå inte helt enkel: Ett exempel: Sökordet ”Wodehouse” i Aftonbladet 1/1 1841 – 30/7 2021 gav 1012 ”träffar”, vilket betyder att sökordet förekommer på 1012 tidningssidor. Tyvärr har man varit tvungna att göra det mesta av texten på tidningssidorna oläsbar av upphovsrättsliga skäl. För varje enskild träff visas bara sökordet ”Wodehouse” och några ord omkring. Man måste analysera dessa ord och avgöra ifall det är en text av Wodehouse, eller om det är frågan om något annat. De flesta träffar avser t.ex. programtablåer för radio, en travhäst med detta namn, reklam osv. I Aftonbladet fann jag att 2 av 1012 ”träffar” är texter av Wodehouse, dvs 2 promille av träffarna. Alla andra måste sållas bort. Det är som att vaska efter guldkorn. Det stora jobbet är att utesluta potentiella fynd. Men man blir glad då man hittar en klimp.

De ord som visas runt en träff räcker inte alltid till för analys. För att läsa hela sidorna får ta sig till ett bibliotek som har en ”KB-terminal”. Jag har ägnat en del tid åt dessa analyser på Universitetsbiblioteket i Linköping.

Det finns också andra digitaliseringsprojekt vid sidan om KB’s. Hallandsposten och Upsala Nya Tidning har egna digitala arkiv men åtkomst till dessa är begränsad om man inte är prenumerant. Jimmy har hittat flera Wodehouseromaner som följetonger i Hallandsposten.

Jag önskar att KB också startar ett digitaliseringsprojekt över svensk veckopress. Då skulle jag återuppta ett mer intensivt sökande efter Plum i Veckopressen.

Om du är intresserad kan du nedan se vilka publikationer/årgångar som genomsökts. Annars hoppar du bara över de närmaste sidornas uppräkningar!

Tidskrifter som genomsökts efter Wodehousetexter juni 2023
Årtal med **fetstil** : Samtliga nr kollade. Årtal ***fetstil kursiv***: minst 90% av numren är kollade. Årtal med vanlig stil: 50 – 90 % av numren är kollade. Årtal med röd stil: ett flertal nummer, men under 50%, är kollade. Årtal *röd kursiv* stil: mindre antal nr kollade, (stickprov).
Aktuellt för män: *1962, 1963*
Allas Veckotidning **1931 – 1975**
Allers: *1912-1915*, 1916-1929, **1930-1939**, 1940-1949, **1950-1955**, 1956-1957, 1960, **1961**, 1962
Allt för alla: *1917*, *1923-1925, 1928-1930,* **1931**
Allt i fickformat: **1943 – 1956**
All Världens Berättare: **1945-1956**
Bonniers Månadshäften: **1915-1919**, *1920-1924*
Bonniers NovellMagasin: **1926-1941**
Bonniers Månadstidning; **1930**, *1931-1939*, **1940**, *1941-1949*
Bonniers Veckotidning: **1923-1929**
Böckernas Värld: 1967-1971
Damernas Värld: 1942-1948
Det Bästa: **1941-1943**, 1944, ***1946-1949***, 1950-1952, 1958, **1964-1970**, 1971-1974, *1975-1977, 1982 - 1988*
Familje-Journalen: *1957-1959*
Femina: *1948- 1954*
Folket i Bild: 1937-1941, 1942-1943, 1944-1948, 1949-1950, 1951-1952, 1953, 1954-1955, 1956-1958, 1959-1962
Fickjournalen: **1945-1954**, 1955-1957, 1958, 1959-1962
Hela Världen: *1916-1958*
Hemmets Journal: *1927-1939,* **1940**, *1943*, ***1944-1947***, *1948-1959*, 1960, 1961-1966
Hemmets Veckotidning: *1932-1939*, **1940-1952**, 1953-1960, *1961-1964*
Husmodern: *1923-1954*
Hvar 8 dag: 1923-1926
Hörde ni: 1950-1956
Idun: *1923-1930*, 1935- 1936, *1937-1956*
Julstämning: 1912-1988
Lektyr: *1927-1935*, 1936-1938, *1939-1942*, **1943-1959**
Levande Livet: 1933-1939, **1940-1963**
Nöjen och Tidsfördrif **1911 – 1922**
OBS! 1944-1947, *1948-1952*
Pigg **1910-1913**
Röster i radio(-TV): *1939-1951,* 1952-1953
Saxons: *1964-1967*
Se: 1939-1946, *1947-1951*
Svensk Damtidning: *1955-1959*
Såningsmannen:*1938-1955*
Tidsfördrif: *1931-1951*
25-an: *1941-1949*
Vecko-Revyn: **1935-1947**, 1948-1957

Vi: *1940-1955*
Vi damer: *1945-1963*
Vårt Hem: 1921-1929, **1930-1945**, 1946-1948, 1949-1951
Året Runt: 1947-1949, **1950-1975**

Dagspress som genomsökts efter Wodehousetexter juni 2023
Där årtal är angivna är samtliga nummer i årgången granskade. I ett fåtal årgångar som inte angivits, kan enstaka nummer, stickprov, vara granskade. Är inga årgångar angivna för en publikation så har lite större stickprov granskats i någon eller några årgångar.
Aftonbladet 1900 – 2000
    Halvveckoupplagan 1900 – 1940
Arbetet 1900 – 2000
Arboga Tidning
Blekinge Läns Tidning 1937 - 1971
Borås Tidning
Bärgslagsbladet
Dagen 1901, 1910
Dagens Nyheter 1903 – 2000
Engelholms tidning
Expressen 1944 – 2000
Falukuriren
Gefle Dagblad
Gotlands Allehanda 1900 – 1921
Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 1903 – 1961; 1965 - 1973
    Handelstidningens Veckoblad 1900 -1910
Göteborgsposten 1900 – 1910; 1960 -2000
Göteborgstidningen 1955 - 1956
Hallands Nyheter
Hallandsposten
Helsingborgs Dagblad 1900 – 1920
Helsingborgsposten 1900 - 1920
Hudiksvalls Nyheter
Hudiksvallstidningen 1944 - 1969
Hässleholmstidningen Norra Skåne 1909 –1914
Jönköpings Läns Tidning 1922 - 1934
Kalmartidningen Barometern
Karlhamnstidningen 1922 - 1925
Karlshamns Allehanda 1900 – 1921; 1922 – 1976 (enstaka luckor)
Katrineholmskuriren
Kronobergaren 1934 – 1967 (enstaka luckor)
Ljungby-Posten 1922 - 1946
Ljungbytidningen 1964 - 1976
Lunds Weckoblad – Lunds Dagblad 1900 – 1960
Lysekilsposten
Länstidningen Södertälje
Nerikes Allehanda 1900 -1920
Norrköpings Tidningar/Östgötademokraten 1900 – 1965
Nya Dagligt Allehanda 1902 – 1931
Nybro Tidning 1931 - 1976
Skånska Aftonbladet 1900-1924
Skånska Dagbladet 1900 – 1925 ; 1968 - 1979
Stockholmstidningen 1905 – 1961
Stockholms Dagblad 1926 - 1928
Svenska Dagbladet 1900 – 2000
Sydsvenska Dagbladet Snällposten 1900 – 1982

Sydöstra Sveriges Dagblad 1923 - 1969
Sölvesborgsbladet 1922 - 1952
Sölvesborgs-Tidningen 1973 - 1978
Sörmlandsposten
Trelleborgstidningen 1927 - 1954
Upsala Nya Tidning
Vestmanlands Läns Tidning 1944 – 1954
Västerbottenskuriren
Västerås Tidning 1958 – 1962
Växjöbladet/Nya Växjöbladet 1922- 1985 (enstaka luckor)
Älmhults Tidning/Smålänningen 1929 – 1934 ; 1935 - 1963
Örebro Dagblad 1901 – 1922
Östgöta-Correspondenten 1904 -1961

Återfunna plommon i dessa publikationer

Jag påminner om att samtliga fynd av Wodehousetexter i svensk press finns rapporterade på hemsidan: https://wodehousebibliografier.n.nu/tidskrifter. Denna databas uppdaterades nyligen med 9 nya fynd av följetonger i lokalpress. Därför ger jag bara ett sammandrag nedan.

Fynd gjorda till juni 2023
Aftonbladet 1926 – 1927: 2 noveller
Allers Familj-Journal 1912 – 1949: 5 noveller
All världens Berättare 1945 – 1953: 4 noveller
Allt/Allt i fickformat/Allt för alla 1946 – 1954: 7 noveller (två är egentligen sammandrag av romaner!)
Blekinge Läns tidning 1974; 1 roman som följetong,
Bonniers Litterära Magasin 1954: 1 essä
Bonniers Novell Magasin 1929 – 1939: 24 noveller
Bonniers Veckotidning 1925 – 1926: 4 noveller
Böckernas Värld 1967 – 1971: 2 noveller, 1 essä
Det Bästa 1976 – 1982: 2 noveller
Eskilstunakuriren 1978: 1 roman som följetong
Falukuriren 1985-1986: 1 roman som följetong
Fickjournalen 1953: 1 novell
Filmjournalen 1938: 1 novell (egentligen synopsis på en film)
Folket i Bild 1941 – 1961: 2 noveller, 1 essä
Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning 1928 - 1929: 1 roman som följetong
Göteborgsposten 1973 - 1979: 7 romaner som följetonger
Hallandsposten 1974 - 1982: 4 romaner som följetonger
Hemmets Veckotidning 1943 – 1949: 3 noveller
Hudibras 1947: 1 novell
ICA-kuriren 1985: 2 noveller som ”följetong”
Idun 1935 – 1936: 1 roman som följetong
Jeeves 2012: 1 novell (omtryck från Allers 1912)
Julstämning 1982: 1 novell
Lilla Edet-Posten 1982: 1 roman som följetong
Nerikes Allehanda 1913: 1 novell
Norra Skåne 1976 - 1983: 5 romaner som följetonger
Romantik och äventyr 1925: 1 novell
Röster i Radio·TV 1963: 1 novell
Skånska Dagbladet 1975: 1 roman som följetong
Stockholmstidningen 1922 – 1929: 1 roman som följetong, 1 novell, 1 essä
Strengnäs Tidning 1978: 1 roman som följetong
Svensk Golf 1987: 1 novell

Svenska Dagbladet 1925 – 1959: 2 noveller
Sydsvenska Dagbladet Snällposten 1955: 1 roman som följetong
Sölvesborgstidningen 1974: 1 roman som följetong
The Moor (tidskrift för The Baskerville Hall Club of Sweden) 1985: 1 novell
Trelleborgstidningen 1927: 1 novell
Trivselkväll 1974: 1 novell
Trollhättans Tidning 1982 - 1983: 1 roman som följetong
Vecko-Journalen 1943: 1 novell
Vecko-Revyn 1939 – 1944: 1 roman som följetong, 11 noveller
Vårt Hem 1934 - 1947: 10 noveller
VärldsDeckaren 1952 - 1953: 2 noveller
Växjöbladet 1974: 1 roman som följetong
Örebrokuriren 1982: 1 roman som följetong

Översiktligt kronologiskt sammandrag:
10-talet: 2 noveller.
20-talet: 2 romaner som följetonger, 13 noveller.
30-talet: 2 romaner som följetonger, 34 noveller.
40-talet: 25 noveller.
50-talet: 1 roman som följetong, 12 noveller.
60-talet: 4 noveller.
70-talet: 18 romaner som följetong, 3 noveller.
80-talet: 8 romaner som följetong, 6 noveller.

De återfunna plommonen

Över 130 fynd i pressen ger en ny bild av hur hans popularitet spreds i landet

Då vi startade projektet innehöll som sagt tillgängliga Wodehousekällor inga som helst uppgifter om en enda publicering i svensk press. Märkligt tyckte vi, som visste att de fanns. Varför saknades *helt* information om detta? Genom pressen nådde han en stor läsekrets och självfallet måste publiceringarna av noveller och romaner i pressen ha haft betydande inverkan på Wodehouse's spridning och popularitet i Sverige. Den bild som gavs i artiklar och bibliografier av hur hans popularitet växte fram grundade sig **enbart** på bokutgivningen. Bilden av hans historia i Sverige behövde revideras ordentligt.

De första decennierna dominerade noveller i veckotidningar/tidskrifter. Från 70-talet var det mest följetonger i dagspress. Här följer några exempel på upplagestorlekar för några veckotidningar och dagstidningar de år då texter av Wodehouse förekom i dem.
Allers: 1912: över 100.000; 1932: 222.000; 1936: 199.000; 1937: 205.000; 1949: 152.000
Allt: 1946: 149.000; 1950: 116.000; 1951: 113.000; 1952: 106.000; 1953: 102.000; 1954: 93.000
Hemmets Veckotidning: 1943: 280.000; 1948: 356.000; 1949: 369.000
Vecko-Revyn: 1939: 111.000; 1941: 168.000; 1942: 206.000; 1944: 258.000
Vårt Hem:1934: 211.000; 1936: 196.000; 1937: 173.000; 1938: 182.000; 1941: 122.000; 1947: 139.000
Aftonbladets upplaga var under 1926-27 mindre än 30.000
GHT:s upplaga i slutet av 20-talet var under 40.000
ST:s upplaga var på 20-talet under 100.000
SvD nådde på 50-talet en upplaga på 150.000.

Dagstidningarna, även rikstidningarna, gick ut i klart mindre upplagor än veckopressen. Lokalpressen hade ännu mindre upplagor än rikspressen, men å andra sidan publicerades Wodehouseföljetonger på 70-talet i väldigt många olika lokaltidningar. I många trycktes bara en enda följetong. Det är tänkbart att läsarna av dessa dagstidningar var mera intresserade av nyheter, reportage och lokala annonser, än av litteratur? Dock: Mellan 1973 – 1983 tryckte exempelvis Göteborgs-Posten sju av hans romaner som följetong, Hallands-Posten fyra och Norra Skåne fem. Detta visar att Wodehouse måste ha varit mycket

populär hos läsarna, i varje fall i dessa tidningars spridningsområden, från norra Skåne och upp längs västkusten.

Under 1930 - 40 talen trycktes noveller i flera tidskrifter med upplagor kring 200.000 ex. Genom Hemmets Veckotidning spreds han så småningom i en upplaga på över 350.000 ex! När följetongen trycktes i Vecko-Revyn 1939 var upplagan 110.000 ex. Böckernas upplagor var vid denna tid förhållandevis blygsamma, kanske i storleksordningen 10.000 ex. Dock trycktes en del av dem om i flera nya upplagor.

Hur kunde detta totalt glömmas bort?

Naturligtvis undrar man ***VARFÖR*** denna omfattande publicering i pressen inte omnämnts av dem som gjort förteckningar över hans verk på svenska, eller som skrivit om Wodehouse i Sverige.
Här följer tre hypoteser, som inte behöver utesluta varandra. Det finns säkert andra möjliga hypoteser.

- Kulturelitens syn på ”det kolorerade träsket”

Vid krigets slut var det pappersbrist och ett sextiotal författare, kritiker och konstnärer ifrågasatte i ett upprop att papper gick till ”det kolorerade träsket” samtidigt som bokförlagen refuserade ”goda” författare på grund av pappersbrist. Denna onyanserade negativa syn på veckopressen blev helt förhärskande bland kultureliten i Sverige. Att ägna sig åt populärlitteraturen i veckopressen blev tabubelagt och detta tabu blev helt accepterat i intellektuella kretsar. Lisbeth Larson har påpekat att detta inte minst drabbade kvinnliga läsare. ”Kanske var det för att jag själv kom från en obildad miljö där jag läste allt som kom i min väg, litteratur som jag när jag kom till universitetet förstod var fullkomligt omöjligt att tala om, att det fanns en värdekod som sade att nästan allt som kvinnor gillade var dåligt och att kvinnor var dåliga läsare.” Georg Svensson, bokförläggare på Bonniers, har skrivit många artiklar om Wodehouse i Sverige, men nämner aldrig publiceringarna i veckopressen. Som anställd på Bonnierhuset borde han känna till sådana även om han personligen inte arbetade med andra tidskrifter än BLM. Vilgot Hammarling och Birgitta Hammar var skickliga översättare knutna till Bonniers och Georg Svensson betonar deras betydelse för Wodehouse’s popularitet. **Men** varför glömmer han att en del översättningar av dem trycktes också i veckotidningar med stora upplagor? Flera Wodehouse-noveller översatta av Hammarling trycktes i Vårt Hem vars upplaga var **mycket större** än upplagan av de romaner som utgavs på Bonniers under samma tid. Hammars romanöversättning av ”The Code of the Woosters” publicerades av Bonniers 1939. I stort sett samtidigt trycktes den, i mycket större upplaga, som följetong i Vecko-Revyn. Varför teg Svensson om detta? Kanske var dessa publiceringar ”skämmiga”? Han kanske accepterade tabut i kultureliten. Om han inte gjorde det, så kanske han ändå valde att tiga av ängslan för kritik? Jag får ändå i hans artiklar uppfattningen att det enda som han menar hade betydelse för den växande populariteten i Sverige var att Hammarling och några år senare Hammar tog hand om översättandet och att deras böcker utgavs av Bonniers. Jag instämmer i att dessa två översättare *var* viktiga, men varför var bara böckerna viktiga? Genom att förtiga all publicering i pressen så ger Svensson bilden av att det stora genomslaget i Sverige enbart beror på böckerna (och på Bonniers). I intervjuer med och artiklar om Hammar som jag läst nämndes inte heller hennes publiceringar i veckopress. Visst trycktes det massor av banala texter utan litterärt värde i veckotidningarna, men allt bör inte skäras över en kam. Det *fanns* litterära pärlor, både av Wodehouse och andra i veckopressen. Kanske den onyanserade synen på det kolorerade veckoträskets smutsade ner pärlorna? Det är intressant att jämföra med det stora intresset för hans verk som trycktes i engelskspråkig press! I England och USA fanns en mer nyanserad inställning. Jag har inte sett någon kritik av t.ex. Wodehouse’s publiceringar t.ex. i Playboy. Gränserna mellan ”seriös” litteratur och ”underhållnings-litteratur” har luckrats upp. Men från 40-talet och lång tid framåt var veckopressen i stort sett tabu för kultureliten.

Det finns en hel del noveller i veckopressen som översatts av andra, men som senare tryckts i bokform i ny översättning av Birgitta Hammar. Man höll tyst om att det var fråga om en nyöversättning. Tidigare översättningar i pressen nonchalerades.

De som hade åldern inne att läsa hans noveller i veckotidningar på 40-talet bör ha varit födda på 20 - 30-talen eller tidigare, dvs de som fanns i livet var gamla då vi påbörjade projektet. Bengt och jag intervjuade då de allra äldsta medlemmarna i WS om detta, men ingen påminde sig att ha läst Wodehouse i en veckotidning. Vi fick däremot en del svar av typen: Vi läste inte ”veckoblaskor” i mitt föräldrahem. Jag ser detta som ett uttryck för det rådande tabut, för att ”kultiverade” personer inte läste veckopress, eller i varje fall inte medgav att de läste den. Ett fåtal publikationer riktade sig dock till de övre klasserna, som Bonniers Veckotidning och Vecko-Journalen, men ganska få Wodehousenoveller presenterades för överklassen i dessa.

På framsidan av Böckernas Värld 1971 nr 7 (En Bonniertidskrift) står det: ”för första gången på svenska **Mr Potter på vilokur**”**.** Detta är felaktigt eftersom en annan översättning av samma novell publicerats i Aftonbladet redan 1926. Åter var publicering i pressen var glömd.

Inte heller WodehouseSällskapet var fritt från denna nonchalering av veckopressen. När jag 2007 vände mig till WS och frågade efter publiceringar i svensk press så klargjorde man att de var dels fåtaliga och de ansågs dessutom vara försumbara, ointressanta. Man kände helt enkelt inte till omfattningen och delade synen att det bara var böckerna som ”räknades”. WS (utom Bengt förstås) visade först inte heller något större intresse för de fynd som vi gjort. När Wodehouse-Sällskapet 2009 publicerade novellen **Lord Emsworth and the Girl Friend** i en gratisskrift till sina medlemmar så uppgav man att medlemmen Jacob Bagges översättning av denna novell var den första. Korrekt är att novellen faktiskt publicerats på svenska två gånger tidigare, i Stockholmstidningen 1928 och, i en annan översättning, i Vecko-Revyn 1941. När Bengt och jag ville ge andra möjlighet att läsa veckotidningarnas översättningar av noveller, så var WS ointresserade av att medverka till att ge ut antologier. Vi gav då själva ut **Drönarhistorier** 2010 och **Bland lorder och drönare** 2011 med 25 översättningar hämtade från svensk veckopress.

Som väl var insåg man i Sällskapet snart omfattningen och betydelsen och ändrade attityd. Redaktören för Jeeves, Björn Bergström tog in information om antologierna i Jeeves 2011. Likaså tog han i Jeeves 2012 in en rapport som jag skrivit där jag redogjorde för läget i projektet. WS informerade på sin hemsida om publiceringar i pressen och en länk lades ut till min hemsida.

- Livslängden för böcker, tidskrifter resp. dagstidningar

Naturligtvis kan man inte bortse från att en bok hade en helt annan ”livstid” än en tidning. Men många har berättat om att veckotidningar förr ofta fick ”flera liv”: När tidningen var läst i ett hushåll så var det inte ovanligt att den sedan lämnades vidare till ett annat. Ibland bytte man tidningar mellan familjer och fick på så sätt läsa två veckotidningar till priset för en. Dessutom köpte många sina veckotidningar, inte främst för att läsa nyheter och reportage, utan för att man ville läsa just noveller och följetonger. Varför skulle annars underhållningslitteratur dominera innehållet i de flesta veckotidningarna? Just på grund av de litterära inslagen så kunde veckotidningar ibland sparas ganska länge. Det är rimligt att anta att ganska stor andel av veckotidningsläsarna också läste Wodehousenovellerna i dem. Även om veckotidningarna kastades efter ett par veckor så kan ju texter av Wodehouse ändå ha gjort ett bestående intryck och leva kvar i minnet hos läsare. Det är rimligt att anta att en hel del böcker köptes av läsare som mött honom i veckopressen och ville läsa mera.

Dagstidningarna var en färskvara som snabbt kastades och glömdes, speciellt som läsarna oftast läste dem främst för att få dagsaktuell information, nyheter och annonser. Hur många individer som läste varje ex av en tidning vet jag inte och inte heller vad man läste i tidningen. Hur många *läste* faktiskt följetongerna i dagspressen? Det skulle vara intressant att se läsarundersökningar när det gäller tidningar från 30 - 70-talen. Att följetongerna av Wodehouse var populära kan vi se av att många tidningar publicerade en hel rad av hans romaner som följetonger, Läsarna ville ha dem! Jämfört med veckotidningar så spreds nog dagstidningar sällan utanför hushållet.

Böcker hade ett mer bestående värde och de sparades i bokhyllor. Ägarna kunde återkomma till dem många gånger och rekommendera och låna ut dem till vänner. Långt senare kunde andra upptäcka dem

i hyllorna. Just detta berättade en del av de ”gamlingar” inom WS som vi intervjuade. De mindes att de hade upptäckt Wodehouse i föräldrarnas eller andras bokhyllor. När tidningar slängs är förstås risken stor att innehållet också glöms. Böckerna slängdes inte.

- En klassfråga?

Säkert var det också en klassfråga vad man läste och mindes. Ovan nämnde jag att bara några få veckotidningar riktade sig till de högre samhällsklasserna. De flesta veckotidningar sökte sin läsekrets bland lägre medelklass och arbetarklass. Detta var förstås en mycket större målgrupp. Att köpa böcker och äga ett ”bibliotek” var nog inte så vanligt i arbetarklassen. Antagligen var böckerna av större betydelse för att ge Wodehouse en läsekrets bland de högre samhällsklasserna, medan veckotidningarna hade större betydelse bland de lägre. De många följetongerna i dagspressen nådde sannolikt folk ur alla samhällsklasser. Wodehouse’s historier utspelas visserligen mestadels i överklassmiljö (Ukridgeberättelserna är ett intressant undantag) men överklassen skildras sedda i en skrattspegel som säkert roade många ur alla samhällsklasser. Kan det vara så att ”historieskrivarna” i Sverige kom från den samhällsklass som bara konsumerade Plum genom böcker och att den läsekrets som mött honom i veckopressen inte fanns representerad? Detta skulle kunna förklara okunskapen/glömskan.

Hypoteserna kan alla innehålla en del av sanningen. Vilken som har störst förklaringsvärde kan vi nog aldrig få säkert svar på. MEN, nog är det anmärkningsvärt att SAMTLIGA över 130 publiceringar av Wodehousetexter i svensk press skulle vara bortglömda år 2007, både i artiklar om Wodehouse och bland hans fans i WodehouseSällskapet?! Det rimliga borde vara att en del personer kände till att sådana publiceringar fanns, men valde att inte ”störa bilden” och utsätta sig och Plum för nedvärderande omdömen. Hans fans var angelägna om att Wodehouse skulle räknas som en STOR författare (att han var humorist var i sig ett hinder nog) och då kunde publiceringar i den förkättrade veckopressen vara en black om foten för hans anseende. WS har länge i sina stadgar haft som ett av sina syften att verka för att Wodehouse skulle få Nobelpriset i litteratur postumt. Detta var inte bara ett skämt! Men en litteraturintresserad person i Sverige kunde på 40-talet, och långt senare, inte gärna erkänna att man läste veckotidningar. Dessa förknippades automatiskt med författare och texter av låg kvalitet.

Reviderad bild av hans genombrott

2013 var Bengt Malmberg den förste som i en artikel om hur Plum slog igenom i Sverige, lyfte fram pressfynden i ljuset. Hans artikel **P. G. Wodehouse Conquers Sweden 25/11 2013** trycktes i Wooster Sauce (engelska sällskapet) samt i Plum Lines (amerikanska sällskapet) och finns att läsa på hemsidan https://wodehouseforskning.weebly.com/artiklar.html. Sedan Bengt skrev sin artikel 2013 har många ytterligare fynd tillkommit, som än starkare betonar betydelsen av publiceringarna i pressen. Inte minst mängden av fynd av romaner i form av följetonger understryker pressens betydelse för hans popularitet. Vi lär nog göra betydligt fler fynd allt eftersom digitaliseringen av arkiv framskrider!

Några tankar om de återfunna plommon

Olika översättningar
De funna texterna är ett rikt material och det finns många frågor som man kan få anledning att studera. Vilgot Hammarling och Birgitta Hammar står i särklass bland de svenska översättarna av Wodehouse. Att båda två, utan att känna till det, översatt långnovellen **Crime Wave at Blandings** ger tillfälle att jämföra deras sätt att tolka samma original. Jag skrev en artikel 2020, med en sådan jämförelse. **Vilgot Hammarling och Birgitta Hammar, olika tolkningar av samma Wodehouse-texter** finns att läsa på hemsidan ovan.

Kondensat
Samma år som Hammars översättningar av romanerna **Farbror Dynamit** (1950) och **Ring på Jeeves** (1954) utkom i bokform, så trycktes de också i tidskriften **Allt** som ”Månadens Bok”. De var starkt

nedkortade i linje med den praxis som Det Bästa hade etablerat. **Farbror Dynamit** har kondenserats från bokens drygt 300 sidor till tidskriftens 15 sidor (pocketformat). Omkring 95% av originalet hade alltså strukits! Hela kapitel saknades, andra har sammanfattats i ett kort stycke. Formuleringar visar att det är ingen tvekan om att det är Birgitta Hammars översättningar som bearbetats, i båda fallen. Vem som gjort bearbetningarna uppges inte. Det finns en del centrala stycken kvar, med i stort sett oförändrade formuleringar från Hammar. Kan Hammar själv ha medverkat?

Uncle Dynamite publicerades 1949 i USA i ett kondensat i tidskriften Liberty. En jämförelse med Allt visar att den svenska tidningen inte hämtat koncentratet från Liberty utan gjort sitt eget, baserat på Hammars översättning. (Se **Två olika sammandrag av Uncle Dynamite, några observationer. 17/8 2014** på hemsidan: https://wodehouseforskning.weebly.com/artiklar.html:

Illustrationer
Illustrationer var en självklarhet i de flesta tidskrifterna och illustratörerna var oftast namngivna, till skillnad från översättarna! I tidskrifter från 20–30-talen, exempelvis i BNM, så använde man illustrationer från de engelskspråkiga originalutgåvorna (främst Cosmopolitan, Strand och Saturday Evening Post). Andra tidskrifter valde snart att låta svenska artister illustrera texterna. Några av de härligaste illustrationerna gjordes av Mauritz ”Moje” Åslund (i Vecko-Revyn) och Kjell Wiborgh (i Vårt Hem). Titta gärna på ”Mojes” och Wiborghs illustrationer till de noveller från dessa tidningar som finns omtryckta i **Drönarhistorier** och i **Bland lorder och drönare**! Jag tycker att dessa svenska tecknares verk står sig mycket väl i en jämförelse med de engelska/amerikanska tecknarnas vars bilder är mindre fantasifulla, mer ”realistiska” än humoristiska. Vi har också hittat illustrationer av kända artister som Gunnar Brusewitz och Birger Lundquist. Moje illustrerade följetongen **Ta fast tjuven!** (The Code of the Woosters) i Vecko-Revyn. På hemsidan ovan finns alla hans illustrationer till romanen samlade i filen: **Bilderbok Som det anstår en Wooster 28/6 2017.**
Speciellt gillar jag personligen hans porträtt av dårfinken Gussie Fink-Nottle.

Kontexten i publikationerna
Det är intressant att läsa också annat än Wodehousenoveller i tidskrifterna. Av tidskriftens innehåll som reportage och annonser kan man t.ex. dra en hel del slutsatser om läsekretsen. Man kan också göra en del andra intressanta iakttagelser. Ett exempel: I novellen **Ukridges olycksfallsförsäkring,** (originalet i Cosmopolitan 1923, översatt i Vecko-Revyn 1941, omtryckt i **Bland lorder och drönare** 2010 och i **Ukridge, samlade noveller** 2021) bygger intrigen på att i prenumerationen på vissa tidskrifter så ingår en olycksfallsförsäkring. Givetvis var syftet att locka lösnummerköpare att bli fler prenumeranter. I ett gammalt nr av Vårt Hem fann jag en annons som visade att denna svenska tidskrift lockade nya prenumeranter på precis detta sätt!

Framåt

Tyvärr förefaller det som om Wodehouse nu håller på att falla i glömska hos den breda allmänheten i Sverige. Det gäller hela hans författarskap, inte bara texterna i pressen utan också hans böcker. Medlemmarna i WS blir färre och allt äldre.

Det är sorgligt att inte nya generationer upptäcker honom och nöjet att läsa honom. Han är värd att få en ”revival”, som t.ex. Jane Austen fått. Likt hennes historier så utspelas hans i en annan tid, men de är på något sätt ändå tidlösa. Hans historier handlar likt hennes ofta om kärlek med förhinder i överklassmiljö, och de slutar alltid lyckligt. De unga älskande övervinner alla hinder och får varandra, medan de snobbiga käppstopparna i hjulen får stå där och bita i sura äpplen med sina långa näsor. Ofta är händelserna dramatiska men hans perspektiv på alla konflikter, alla klister, är humoristens, inte dramatikerns. Han har skrattglasögonen på i alla situationer (också t.ex. då han själv var internerad i tyskt fångläger) och sätter dem på oss. Han är en av litteraturens allra största glädjespridare. Hans formuleringskonst är odödlig. I England anses han idag som en av de största genom tiderna i konsten att behandla det engelska språket.

Detta projekt har fått som resultat att det minskande antalet entusiaster som gillar att läsa Wodehouse på svenska nu har betydligt fler texter att läsa än de man kände till för 15 år sedan. Några av dessa har som nämnts tryckts i antologier. Letandet fortsätter och databasen (länk på sid 2) uppdateras när nya fynd görs. Vi får se om det uppkommer behov av att göra tillägg till denna rapport eller att revidera den?

Alla fakta gör tyvärr denna artikel lite svårtuggad. Men min avsikt var inte att skriva en humoresk utan att ”rapportera” fakta, observationer, slutsatser och belägg. Det går knappast att undvika att sådana rapporter blir en aning ”skolastiska”.

Alla tips och synpunkter mottas tacksamt till tomas.prenkert@gmail.com.